

לרפואת דבורה בת תרצה שושנה

מעשרות - פרק רביעי

משנת רפאל - שכא

פרק רביעי

המשך דברים הקובעים למעשר

משנה א

הַכּוֹבֵשׁ זיתים או ירקות במי מלח או בחומץ, או **הַשּׁוֹלֵק** - מבשל, או **הַמּוֹלֵחַ** מאכלים אפילו **בַּשָּׂדֶה** - **חֵיב** לעשר קודם שיאכל, **שהבישול**, המליחה והכבישה קובעים למעשר. **הַמְכַמֵּן** - טומן **בְּאֵדָמָה** פירות או ירקות שעדיין לא התבשלו כל צרכם, כדי שיתחממו ויתבשלו - **פְּטוֹר** מן המעשר, כלומר מותר לאכול מהם עראי, שלא הוקבעו בכך למעשר. **הַמְטַבֵּל בַּשָּׂדֶה** פירות במלח או בחומץ ואוכל - **פְּטוֹר** - מלעשר, שאין הטיבול קובע למעשר. **הַפּוֹצֵעַ** - ממעך וכותש **זֵיתִים** על מנת **שֵׂיזָא מֵהֶם הַשֶּׁרֶף** - המרירות שלהם - **פְּטוֹר** מלעשר. **הַסּוֹחֵט זֵיתִים עַל בְּשָׂרוֹ** לסוך גופו, אם בא לאכול מזיתים אלו **פְּטוֹר** מלעשר. **אִם סָחַט וְנָתַן לְתוֹךְ יָדוֹ** - **חֵיב** שידו כעין בור קטן, וסחיטה כזו קובעת למעשר. **הַמְקַפֵּא לְתַבְשִׁיל** - נתן יין לתבשיל צונן ואחר כך הסיר את החרצנים והזגים הצפים למעלה - **פְּטוֹר** מלעשר, שהקיפוי עראי הוא ואינו קובע למעשר. אבל המקפה **לְקַדְרָה** ריקנית, שנתן לתוכה יין והקפהו קודם שנתן לתוכה תבשיל - **חֵיב** במעשר, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּבוֹר קָטָן** והמקפה בבור קובע למעשר:

ר' עובדיה מברטנורא לחומרא, דעיקרו בחוץ ונופו לפנים, כי היכי דבנופו לא מצי פריק, דאין מעשר טהור נפדה בתוך ירושלים בעיקרו נמי לא מצי פריק ליה, ואי עיקרו בפנים ונופו לחוץ, כי היכי דבמקום נפו לא מצי אכיל ליה בלא פדייה, שהרי הוא חוץ לירושלים ה"נ במקום עיקרו אע"פ שהוא בפנים לא מצי אכיל ליה בלא פדיה:

ד א הכובש. ירקות או זיתים בחומץ או ביון, וכן השולק או המולח, אף בשדה חייב. שהאור והמלח והמקח והתרומה והשבת והחצר המשתמרת, כל אחד מאלו קובע למעשר: המכמן באדמה. המטמין פירות תחת הקרקע כדרך שרגילין להטמין פירות שאין מבושלים כל צרכן כדי שיתבשלו: והמטבל. פירות במלח או בציר או בחומץ ואוכל, פטור, ואינו קובע למעשר כמו הכובש או המולח, אלא אוכל מהן אכילת עראי ופטור מן המעשר: הפוצע זיתים. ממעך וכותש אותם כדי שיצא השרף, דהיינו המרירות שלהן: הסוחט זיתים על בשרו. לסוך גופו: לתוך ידו חייב. דמה שנתן לתוך ידו

נחשב כאילו נתן לתוך בור קטן, דהיינו החפירה שהיין והשמן יורדים בה: המקפה לתבשיל. השולה פסולת שמעלה היין בעת רתיחתו נקרא מקפה, ואם אחר שנתן יין בתבשיל הסיר מעליו החרצנים והזגים הצפין למעלה, קפוי עראי הוא זה ואינו קובע למעשר כשאר מקפה יין בעלמא. ובתבשיל צונן איירי, דאי בתבשיל רותח הא אמרינן שהאור קובעת למעשר, ובלא הקפאה היה נקבע למעשר מחמת האור: לקדרה. רקנית, קודם שנתן לתוכה התבשיל נתן בתוכה יין והקפהו

ביאורים והרחבות

אסור לפדותם. משנתנו מלמדת שבאילן שעיקרו עומד לפנים מחומת ירושלים ונופו נוטה לחוץ, או שעיקרו חוץ לירושלים ונופו נוטה לפנים מן החומה - "הכל הולך אחר הנוף".

משנה ב

תִּינוּקוֹת שְׂטִמְנוּ בשדה או בגינה תְּאֵנִים בערב שבת לְשֶׁבֶת, וְשָׂחָו לְעֵשְׂרֵן מערב שבת - לֹא יֵאָכְלוּ מהם אכילת עראי לא בשבת ואף לא לְמוֹצָאֵי שֶׁבֶת עַד שִׁיעֵשְׂרוּ שהשבת קובעת למעשר¹⁸.

כְּלָבֵלֶת - סל פירות של שֶׁבֶת ורוצה לאכול ממנו אכילת עראי קודם כניסת שבת, בֵּית שְׂמַאי פּוֹטְרִין מלעשר, כי השבת עצמה קובעת למעשר, אך בערב שבת, אף שייחדו את הפירות לשבת, מותר לאכול מהפירות עראי. וּבֵית הַלֵּל מוֹחִיבִין לעשרם מיד, שהואיל וייחד את הפירות לשבת - הוקבעו למעשר. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: אִף הַלּוֹקֵט אֶת הפירות ונותנם בתוך הַכְּלָבֵלָה לְשֶׁלַח לְחֵבְרוֹ, לֹא יֵאָכְל מכלכלה זו אפילו אכילת עראי עַד שִׁיעֵשְׂרוּ אפילו אם עדיין לא שלחה, שהואיל וייחדה לשלחה לחברו, הוא מקפיד עליה כמו כלכלת שבת:

משנה ג

הַנוֹטֵל זֵיתִים לאכילת עראי מִן הַמַּעֲטָן - כלי ששמים שם זיתים כדי שיתרככו - טוֹבֵל אֶחָד אֶחָד בְּמִלְחָה וְאוֹכֵל ללא מעשר, כי אכילת עראי היא, ואין מליחה זו קובעת למעשר. אבל אִם מָלַח זיתים אחדים וְנָתַן לְפָנָיו - חֵיֵב לעשר, שהואיל ויש כאן צירוף הוקבעו למעשר על ידי המליחה. רַבִּי אֶלְעָזָר אֹמֵר: אם האדם טמא והוא נוטל זיתים מִן הַמַּעֲטָן הַטָּהוֹר - חֵיֵב במעשרות, שכן אינו יכול להחזיר את המותר למעטן,

ר' עובדיה מברטנורא הוזה ליה כמקפה בכור קטן וחייב: ב תינוקות שטמנו תאנים. בשדה, דאי בבית, בלא שבת בית קובעת. ונקט תינוקות לאשמועינן דיש להם מחשבה הניכרת מתוך מעשיהם: לא יאכלו למוצ"ש. דכיון שקבעתן שבת למעשר אסורים לעולם עד שיתעשרו: כלכלת שבת. כלכלה מלאה פירות שיחדה לשבת: וב"ה מחייבין. במעשר מיד אפילו קודם השבת, דכיון שיחדה לשבת הוקבעה מיד: לשלוח לחבירו. נטבל מיד ולא יאכל עראי עד שיעשר. ואפי' לא שלחה, לפי שכיון שיחדה לשלחה הוא מקפיד עליה כמו בכלכלת שבת. ואין הלכה כר"י: ג המעטן. מקום שצוברין שם הזיתים כדי שיתרככו ויהיו ראויות להוציא שמנן: טובל אחד אחד במלח. שאין קובע אלא במלח וצירוף שתיים, הלכך אם מלח ונתן לפניו חייב: מן המעטן הטהור חייב. וכגון שהאדם הנוטלן טמא, שאי אפשר לו להחזיר את המותר שכבר נטמאו כל אותן שנטל בידו:

ביאורים והרחבות

18. בגמרא ביצה (לד, ב) למדין שפירות שייחדם לשבת - הוקבעו לחיוב מעשר, הואיל ואכילה בשבת חשובה היא, ונחשבת כאכילת קבע, ולכן שוב אסור לאכול מהם אפילו אכילת עראי. שאל רבא מרב נחמן, שבת מהו שתקבע מוקצה למעשר בדבר שלא נגמרה מלאכתו, מי אמרינן כיון דכתיב: "וקראת לשבת עונג" קבעה (שבת למעשר) ואפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו, או דלמא בדבר שנגמרה מלאכתו קבעה, בדבר שלא נגמרה מלאכתו לא קבעה? אמר ליה: שבת קובעת בין בדבר שנגמרה מלאכתו, בין בדבר שלא נגמרה מלאכתו.